Albina Dumbrăveanu

NOTE PRIVIND CORECTITUDINEA UNOR DENUMIRI ŞI NUME PROPRII

Regretatul academician Nicolae Corlăteanu, patriarhul lingvisticii şi filologiei basarabene, a fost un savant de o înaltă cultură şi erudiţie în mai toate compartimentele ştiinţei filologice pe care le-a abordat şi îmbrăţişat de-a lungul întregii sale vieţi: fonetică şi fonologie, gramatică, lexic şi lexicologie, frazeologie şi derivatologie… O grijă şi o preocupare aparte marele savant a avut-o pentru cultura şi cultivarea limbii noastre, menţionând că „limba se cere îngrijită, ea trebuie cultivată ca şi o livadă" [1, p. 5].

Această frază-îndemn a fost mereu aproape de sufletul meu mai cu seamă atunci, când preocupările noastre au fost, înainte de toate, repunerea limbii române în capul mesei, astfel ca aceasta să funcţioneze în toate domeniile şi sferele activităţii umane din Basarabia, mai ales în timpul prelegerilor, lecţiilor şi comunicărilor la primăriile şi şcolile din republică, în instituţiile din capitală. Principalele teme erau printre altele cultivarea limbii, unificarea şi standardizarea terminologiilor sectoriale; asigurarea transcrierii şi scrierii corecte a numelor de persoană şi de locuri în noile acte de identitate editate în limba română, proces care nu este pe deplin realizat nici până azi. În vederea îndeplinirii acestor postulate se cere menţionată o altă spusă şi îndemn a acad. Nicolae Corlăteanu ce ţine de ecologia limbii române: „Se impune a întemeia şi a dezvolta o ecologie specifică a limbii în scopul studierii minuţioase a interacţiunii dintre om şi mediul ambiant prin intermediul mijloacelor expresive, aflate în relaţii complicate" (ibidem).

În continuare intenţionez sa-mi exprim câteva gânduri asupra corectitudinii unor nume proprii, temă care nu a fost străină nici ilustrului savant şi pedagog, al cărui discipol sunt şi mă mândresc. Deşi s-a făcut destul de mult în scopul scrierii corecte a prenumelor şi numelor de familie, s-au depus eforturi considerabile pentru soluţionarea acestei probleme, corectitudinea şi reglementarea numelor proprii şi, în special, a numelor de persoane continuă să constituie o problemă acută. În acest sens ţinem să menţionăm cât de lăudabile şi folositoare au fost şi sunt şi astăzi lucrările semnate de principalii cercetători din republică în domeniul onomasticii Anatol Eremia şi Maria Cosniceanu. Dar câte lecţii, prelegeri în aule studenţeşti sau emisiuni radiofonice şi televizate au fost pregătite de specialiştii onomasticieni pentru a facilita scrierea corectă a numelor proprii în actele de identitate şi nu numai? Mulţi din purtătorii numelor de familie schimonosite cândva, de exemplu, *Coldari, Cecan*, *Ceban*, *Dubolear şi Dubolari*, *Calugari şi Calugher*, *Smentâna*, *Mordari*, *Ţerna*, *Chirtoca*, *Lipodatu* şi multe alte de acest fel constată ei înşişi că li s-a mutilat numele în documente şi că ei ştiu că părinţii şi strămoşii lor purtau numele respective corecte, scrise conform normelor şi spiritului limbii române: *Căldare*, *Ciocanu*, *Ciobanu*, *Dubălaru*, *Călugăru*, *Smântână*, *Mardare*, *Ţărnă*, *Chirtoacă*, *Lepădatu* ş.a. Am putea să ne imaginăm că cineva ar putea zice *Să aduc un coldari de apă de la fântână* sau *El e ceban la oi?*

În acest scop, prin anii '90, prin hotărâre de guvern, a fost creată Comisia republicană pentru reglementarea şi ocrotirea onomasticii naţionale, comisie care a fost utilă nu numai

BDD-A6592 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:01 UTC)

pentru funcţionarii oficiilor stării civile, ci şi pentru funcţionarii şi editorii care întocmeau şi editau hărţi geografice. Începând cu anul 2003 această comisie şi-a întrerupt activitatea, nu a mai funcţionat, din motive lesne de înţeles. Întrucât necesitatea ei era evidentă, a fost creată o asemenea comisie pe lângă CNT, în care au fost incluşi specialişti în domeniu. Aceasta, în măsura posibilităţilor, şi-a făcut din plin datoria (lecţii, seminare, consultaţii la oficiile de stare civilă şi primăriile din republică). Spre regret, în ultimii ani componenţa comisiei a fost modificată, excluzând specialiştii în domeniu. Activitatea acesteia s-a redus doar la eliberarea certificatelor de identificare a numelor, adesea cu multe regretabile erori, acceptând ca echivalente literare nişte variante-surogate ale prenumelor noastre româneşti.

Neţinând cont de regulamentele elaborate de scriere corectă a numelor proprii, de normele lingvistice în vigoare, de recomandările făcute în cadrul emisiunilor radio şi TV, în ultimul timp, s-au emis incognito pentru oficiile de stare civilă nişte decizii, circulare de uz intern (ignorându-se opinia savanţilor specialişti în domeniu), conform cărora, nu se mai corectează numele, ci dimpotrivă, se schimonosesc. E revoltător, ce se întâmplă astăzi cu actele noastre de identitate. Persoanele care şi-au schimbat prenumele de tipul *Ivan*, *Vasilii*, *Alexandr*, *Afanasii*, *Feodosii*, *Stepan*, *Fiodor* sau *Piotr* ş.a. cu variantele corecte ale acestora – *Ion*, *Vasile*, *Alexandru*, *Atanasie*, *Teodosie*, *Ştefan*, *Tudor* (*Teodor*) sau *Petru* ş.a., în momentul expirării termenului de valabilitate a buletinului de identitate sau a paşaportului naţional, au fost obligaţi să revină la variantele ruseşti, adică precum sunt scrise, chipurile, în actele de înregistrare a naşterii din arhivă, în care în anii ’90 nu s-au făcut modificările de rigoare. E strigătoare la cer apariţia unor variante mutilate ale echivalentelor prenumelor din limba rusă transcrise în limba română. Ştim cu toţii că actele noastre, depozitate prin arhive, au fost scrise în limba rusă. Este vorba de prenumele ruseşti *Василий, Георгий, Григорий, Юрий* ş.a. Acum, când dorim să obţinem un certificat (de naştere, căsătorie etc.) de pe actele din arhivă, ni se înmânează un act duplicat, cu variante monstruoase, transcrise ca *Vasili, Gheorghi, Grigori, Iuri* etc. şi nu cu echivalentele noastre româneşti: *Vasile*, *Gheorghe*, *Grigore*, *Iurie* etc. E adevărat că astfel de variante se utilizează în onomastică, dar ca nume transcrise dintr-o limbă slavă pentru cetăţenii din ţările respective (mai cu seamă în enciclopediile editate în limbă română), dar nu pentru cetăţenii noştri care trebuie să-şi poarte prenumele lor, moştenite din moşi-strămoşi şi legiferate de normele de scriere a numelor proprii în limba română. Şi cum să nu se întâmple astfel de „ciudăţenii”, dacă organele de stare civilă îşi au propriile instrucţiuni „pocit” întocmite. Ne permitem să analizăm aici unele din „regulile” de transcriere a numelor de persoane din Instrucţiunile oficiale aprobate de Departamentul Tehnologii Informaţionale [3, p.7], în care citim:

Pentru transcrierea numelor şi prenumelor cetăţenilor Republicii Moldova din limba rusă în limba de stat, se vor utiliza următoarele reguli:

– **„e” se transcrie prin „io”;**

Această prevedere din instrucţiunile amintite mai sus este greşită. Litera „e” din limbile slave, conform standardului oficial de transcriere, se redă în limba română numai prin „e”, pe când litera rusească „ë”, redată în acte uneori şi prin „e” se va transcrie prin îmbinarea de litere „io”. De exemplu: *Piotr* (şi pentru *Пётр* şi pentru *Петр*).

– **„ий” se transcrie prin „i”**;

Este greşită această formulare, pretinsă drept normă. Dacă este vorba de prenumele din limba rusă, ca *Василий*, *Григорий, Валерий, Юрий , Клементий, Анатолий* etc., este

BDD-A6592 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:01 UTC)

greşit întrucât, conform regulilor ortografice ale limbii române aceste prenume au terminaţie diferită şi trebuie înscrise, după cum urmează: *Vasile*, *Grigore*, *Valeriu*, *Iurie*, *Clementie*, *Anatol* etc., deci cu echivalentele respective din limba română. Această regulă (**„ий" se transcrie prin „i"**) justifică transcrierea în limba română a prenumelor ruseşti din acte cu nişte variante mutilate ca, spre exemplu, *Vasili*, *Grigori*, *Iuri*, *Clementi*, *Anatoli*, prenume acceptate şi promovate de Centrul de Terminologie.

Căutând explicaţie de ce s-a ajuns la aşa ceva, suntem de părerea , că probabil s-a avut în vedere desinenţa onomastică a numelor de familie de origine slavă **-ский**. Dacă e aşa, atunci, într-adevăr, conform normelor de scriere a numelor de persoane, se va transcrie **-schi** pentru numele de familie chiar pentru ambele sexe.

– **„к" se transcrie fie prin „c", fie prin „ch", după caz**.

Prima parte a frazei, adică „*к*" *se transcrie fie prin* „*c*" este corectă. Se cer doar două-trei exemple: Константин – Constantin, Виктор – Victor, Кодреану – Codreanu. Dar oare ce au înţeles funcţionarii, care completează un act, din partea a doua *fie prin* „*ch*", *după caz?* Această specificare, în genere, trebuia omisă.

– „щ" se transcrie prin „şc", înainte de „e" şi „i" şi prin „şci" înainte de „o" şi „u";

Explicaţia ***înainte de „e" şi „i" şi prin „şci" înainte de „o" şi „u"*** este de prisos. Era îndeajuns doar: „щ" se transcrie prin „şc".

– „ь" se transcrie prin „i", înainte de „e", iar ca semn al palatalizării nu se utilizează;

În loc de „**ca semn al palatalizării**" urma să se scrie „*iar aflat între consoane acesta se omite*" şi să se aducă şi câteva exemple: *Arosiev* pentru rus. *Арось*ев, iar pentru *Котельник – Cotelnic* .

– *legătura* „ья" se transcrie prin „ia".

Un termen utilizat nelalocul potrivit. Aici trebuia menţionat că nu numai îmbinarea de litere „*ья*" se transcrie prin „*ia*", dar şi „*ия*" (în cazul prenumelui *Мария*). *Дарья* se scrie *Daria*, iar *Мария – Maria*.

– „э" se transcrie prin „e";

Această afirmaţie este greşită, întrucât, în genere, litera „э" din limba rusă se transcrie „ă" (fie în apelative, fie în numele de persoane), iar atunci când această literă se află la începutul numelor de persoană în limba rusă se va transcrie în limba română „e". Exemple: *Эмма – Ema, Эманоил – Emanuil, Элина – Elina* etc. şi nu cu „ă".

Acestea sunt doar câteva, să le zicem, norme sau recomandări, nu ştim ale cui, cu intenţia de reglementare a onomasticii naţionale. Printre altele fie spus, aceste instrucţiuni au fost avizate de Centrul de Terminologie.

În concluzie, ni se pare că aici se impune necesitatea unui dicţionar de scriere a prenumelor şi numelor de familie în limbile rusă şi română. Cu astfel de instrucţiuni nu vom avea nicicând acte de identitate, în care să regăsim prenumele noastre tradiţionale şi moderne corect înscrise.

De corectitudine a numelor de persoană în actele de identitate au nevoie şi prenumele intrate recent în inventarul onomastic din Basarabia, prenume împrumutate odată cu libera circulaţie sau migraţie a concetăţenilor noştri. Drept exemplu sunt prenumele: Julieta, Romeo, Gabriela, Izabela, Beatricia, Leticia etc., care au echivalente antroponimice în limba română. Însă avem şi prenume care, în opinia noastră, trebuie scrise ca în limba de

BDD-A6592 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:01 UTC)

origine: Jessica, Beatrice, Yolanda, Lily etc. [5, p. 391, 392]. Problema aceasta urmează să fie rezolvată.

În continuare voi expune câteva gânduri privind corectitudinea unor denumiri.

De mult timp îşi aşteaptă rezolvarea problema denumirilor corecte ale unor produse alimentare, a denumirilor de plante, legume, fructe etc. Sunt sigură că noi toţi dorim să avem caise cu denumiri româneşti, şi nu *Краснощекий, Кишиневский ранний,* cireşe *Валерий Чкалов* sau piersici *Урожайный желтый, Сочный, Успех* etc., salamuri *Чайная, Днестровская, Докторская, Московская* etc., băuturi alcoolice şi nealcoolice *Букет Молдавии, Белый аист, Праздничный, Столичный, Пшеничная,* apă minerală *Кишиневская, Корнештская* etc. E de menţionat faptul, că unele denumiri de produse au fost traduse în limba română, de exemplu, salam, unt, brânză ş.a. pe când denumirile ruseşti între ghilimele au fost doar transliterate (uneori destul de caraghios în îmbinare cu denumirea de produs de alt gen) din limba rusă şi, astfel, avem *salam* „Molocinaia", „Doctorscaia", *unt* „Crestianscoie", *brînză* „Domaşnii", rachiu „Hlebnaia", „Rosa Moldavii", „Soobrazim na troih", „Ha-ha-ha" apă „Izumrud" şi tot aşa, şi tot aşa. [4, p. 481, 482].

După douăzeci de ani de la adoptarea Legii cu privire la funcţionarea limbilor poţi întâlni încă destul de frecvent denumiri de firme, de produse alimentare sau de alt fel scrise sau numai în limba rusă , sau cuvântul rusesc scris cu litere latine, de tipul: Salonul de coafură „*Ciarodeica*", buticurile de comercializare a detergenţilor „*Zoluşca*" sau benzinăria „*Vesî*". Totodată, unii agenţi economici continuă să se încăpăţîneze să utilizeze denumirea firmei sau a produsului acestei firme în limba română, folosind denumirea firmei şi a mărfii cu textul de pe ambalaj doar în limba rusă. Îmi amintesc un caz când un cetăţean din Orhei nu vroia nici în ruptul capului să schimbe denumirea ţigărilor ЛЯНА (cu caractere slave) în „Leana" cu litere latine. La întrebarea de ce se opune, cetăţeanul a răspuns că „s latiniţei sigaretî ne imeiut tovarnogo vida", (adică, cu caractere latine ţigaretele nu au aspect de marfă – traducerea ne aparţine – A.D.). Probabil că această idee e încă acceptată de instituţiile de resort, dacă avem în limba noastră astfel de perle terminologice.

Acestea sunt consecinţele „bilingvismului armonios" de altădată, care, de fapt, a fost un bilingvism fals şi a adus grave prejudicii limbii române.

Lipseşte un interes constant pentru implementarea limbii române în întreaga republică. Statul trebuie să-şi asume grija pentru folosirea *de facto* a limbii române în toate sferele. Politica statului în această privinţă trebuie să fie mai consecventă. E necesar ca promovarea limbii române ca limbă oficială să fie o prerogativă a tuturor factorilor decizionali – de la Guvern, Parlament etc. până la Primărie sau şcoală. Sunt de părerea că astăzi, când nu mai există acel Departament al Limbilor, rezolvarea acestei probleme ar trebui să-i revină Institutului de Filologie.

În ultimii ani statul Republica Moldova „a avut grijă", să descurajeze cunoaşterea limbii oficiale de către toţi cetăţenii săi. Până la urmă, atitudinea faţă de limba ţării este un indiciu al nivelului intelectual şi al demnităţii umane şi naţionale.

Mulţumind pentru atenţia cu care aţi ascultat comunicarea noastră succintă, încheiem aceste gânduri cu cuvintele pline de adevăr şi curaj ale regretatului poet al neamului Grigore Vieru: ***Vom fi cu adevărat liberi atunci când întreaga republică va deveni o CASĂ A LIMBII ROMÂNE*** şi cuvintele pline de optimism ale mult regretatului învăţător al tuturor învăţătorilor de limbă română din Basarabia, acad. Nicolae Corlăteanu: ***Eu cred, cred sincer în izbânda limbii române şi a neamului românesc!*** [2, p. 6.]

BDD-A6592 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:01 UTC)

Referinţe bibliografice

1. Nicolae Corlăteanu. *Necesitate imperioasă, dar fără abuzuri în renovarea lexicului*. În: „Mult e dulce şi frumoasă…" (Centrul Naţional de Terminologie), Chişinău, 2001, p. 5-9.

2. N. Corlăteanu. *Las vouă moştenire…,* Limba Română, 2005, nr. 4, p. 5-6.

3. *Instrucţiune Cu privire la modul de înregistrare a actelor de stare civilă*. – Chişinău, 2005, 110 p.

4. Albina Dumbrăveanu. *Terminologie şi politică lingvistică*. În: Omagiu profesorului şi omului de ştiinţă Anatol Ciobanu, Chişinău, 2004, p. 478-483.

5. Albina Dumbrăveanu. *Numele de persoană şi societatea*. În: Omagiu lui Ion Dumbrăveanu la 70 de ani, Chişinău, 2009, p. 391-395.

Institutul de Filologie
(Chişinău)

BDD-A6592 © 2010 Academia de Ştiinţe a Moldovei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.42 (2026-11-15 20:39:01 UTC)